

Lasila Põhikool

Ingrid Udeküll

8. klass

**MAALASTE KODUSTEST OLUDEST JA
MEDITSIINI HARIDUSEST MÖÖDUNUD SAJANDIL ÜHE
VELSKRI SILME LÄBI**

Kodu-uurimistöö

Juhendaja: Tiina Mesi

Lasila 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
1.LAPSEPÕLV	5
1.1 Muretu lapsepõlv	5
1.2 Saksa aeg	5
1.3 Nõukogude aeg	9
2.HARIDUSTEE.....	11
2.1 Põhihariduse omandamine	11
2.2 Meditsiiniõpingud Rakveres	11
2.2.1 Velskrikoolituse ajaloost.....	11
2.2.2 Vabariiklik Meditsiiniline Keskkool Rakveres	12
3.TÖÖKÄIK.....	15
3.1 Esimesed töökohad	15
3.2 Velskrina Lasilas	15
4.TOIMEKAS PENSIONIIGA.....	23
5. LINDA INIMESTE SILME LÄBI	25
5.1 Lasila mängurühma õpetaja Leili Neeme	25
5.2 Lapselaps Maarja Paberit (Kangur)	25
5.3 Lasila küla elanik Alma Vent.....	26
5.4 Poeg Priit Kangur.....	27
5.5 Poeg Mait Kangur	28
5.6 Poeg Aarne Kangur	28
KOKKUVÕTE	29
SUMMARY	30
KASUTATUD ALLIKAD.....	32
LISAD	
LISA 1. Mina Rahvusarhiivi Rakvere osakonnas töötamas	

LISA 2. Linda Moorus 1954. aastal

LISA 3. Linda ja Uno pulmad

LISA 4. Linda Kangur pensionärina

LISA 5. Linda oma aias. Linda mesilastega toimetamas

LISA 6. Linda Kangur oma poja Priiduga 2002. aastal

LISA 7. Linda Kangur pojatütre Annikaga

LISA 8. Küsimused Maarja, Priit, Mait ja Aarne Kangurile, Alma Vendile

LISA 9. Salvestatud intervjuud

SISSEJUHATUS

Minu uurimistöö nimi on „Maalaste kodustest oludest ja meditsiiniharidusest möödunud sajandil ühe velskri silmade läbi“. See räägib Lasila velskrist, Linda Kangurist. Selle töö eesmärgiks on uurida toimekat ja aktiivset inimest, kes annab meie koolile ja Lasilale nõnda tähtsat asja nagu arstiabi. Seda tööd hakkasin kirjutama, sest õpetaja pakkus selle teema välja ja mul endal on ka endal väikene huvi meditsiini vastu.

Töö koostamisel esines ka probleeme. Pidin lisa materjali otsima internetist teise maailmasõja kohta, et paremini aru saada sündmustest. Raskemad sõnad selgitan joonealustes viidetes.

Töö koosneb viiest osast: lapsepõlv, haridustee, töökäik, pensioniiga ja jutud Lindast lähedaste inimeste silme läbi. Töökäigu peatükis tutvustan täpsemalt ka Vabariiklikku Rakvere Meditsiilise kooli ajalugu.

Materjali sain Lindalt endalt. Käisime koos juhendajaga teda intervjuerimas ning salvestasime tema jutu mitmel korral diktofoniga ning telefoniga 2015-nda aasta sügisest kuni 2017-nda aasta märtsini. Ta rääkis palju põnevat – palju rohkem, kui siia uurimistöösse lisasin, kuid Linda intervjuud on võimalik kuulata salvestustelt, misa asuvad LISAS 9. Enamus ta lapsepõlvemälestusi oli seotud sõja ajaga, kuid kõik neist polnud sugugi kurvad ja tõsised, pigem lõbusad. Sellest saate kinnitust ka minu uurimistöös. Veel käisin küsitlenas Linda soovitusel Lasila küla elanikku Alma Venti ja meili teel küsitlesin ka Linda lapselast Maarja Paberit (Kangurit) ja Linda poegi. Kirjaliku vastuse sain ka lasteaiakasvatavalt Leili Neemelt. Lisa materjali otsisin ka raamatust „Sammud käänulisel teel. Eesti õenduse arengust 21.sajandini“. Spetsiaalselt käisin uurimas ka Riigiarhiivi Rakvere osakonnas koos juhendajaga Vabariikliku Rakvere Meditsiinilise Keskkooli puutuvaid dokumente. Nagu näiteks „ENSV Tervishoiuministri käskkirjad. 12. dets. 1945- 01. aug. 1957“, „Vabar. Rakvere Med. Keskkooli Direktori KÄSKKIRJAD. 13. aug. 1954.a – 24. aug. 1957.“, „Vab. Rakvere Med. Keskkool. Raamatukogu põhinimestik. 12. august 1953- 19. august 1957.“. Veel uurisin arhiivis Lasila sovhoosi ajaloo kohta dokumenti „LASILA SOVHOOS. 3. sept. 1969“.

1.LAPSEPÕLV

1.1 Muretu lapsepõlv

Linda Kangur (Moorus) sündis 1939. aasta 20. aprillil, Ida-Virumaal Maidla vallas Liiva külas. Peres oli peale tema ka veel kolm poissi. Linda jutustas oma perest: „Minu isa võttis osa esimesest maailmasõjast ja ka Vabadussõjast ja temale eraldati Maidla mõisa maadest 14 hektarit. See oli pikk, ühes jaos krunt, kus oli põld, õu, maja, hooned, karjamaa ja siis ka heinamaa. Kõik oli järjestikku, võis vaadata kummale poole tahes, kõik oli silmaulatuses.“¹ Linda pere elas palkonaga ehk verandaga majas, milles oli ka suur tuba, kus pidusid peeti.² Lapsepõlvest mäletab ta õuemängudest näiteks keksu ja hüppenööri hüppamist, peitust, liivaaugus mängimist. Looduslikest vahenditest tehti mänguasju: kuusekäbid – lehmad, männikäbid – lambad, noored kuusekäbid – vasikad. Neid sai vaid kevadel. Pajuurvad olid aga tibud ning lepaurvad olid sead. Neile sai aedu teha jne. Veel sai loomi ka puust vestetud. Kõverast lepapuust sai näiteks hobuse. Lehmad olid jämedamad ja vasikad väiksemad ning sead hästi pisikesed. Kõige raskem oli hobuse vestmine. Mängiti nipsu, selleks oli viis kivi, mida visati ja loobiti.³ Tehti ka savist asju. Nad käisid naabritel savi augus ja koju viisid savilaadungi seelikusabas.⁴ Talvel mängiti lauamänge ”Reis ümber maailma” ja ”Tsirkus”. Muidugi mängiti ka nukkudega. Neid tehti näiteks paberist. Päris nukkudele õmmeldi riideid ise. Ükskord lõikus väike Linda katki ühe ema vesti, et teha nukule mantel. Vesti pani riidepuule tagasi. Kui ema selle poole aasta pärast avastas, siis oli see talle tragöödia!⁵ Peale sõda toodi Lindale Leningradist papist kiikhobune ja papist peaga nukk.⁶

1.2 Saksa aeg

Lapsepõlveaeg langes kokku teise maailmasõjaga. Nende juures oli üks saksa ohvitser, kes oli väga viisakas. Linda mäletab esimest õhtut, kui saksa ohvitser majutati nende koju. Ta

¹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

² Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

³ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis III. Lasila, 12. november 2015.

⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis III. Lasila, 12. november 2015.

⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis III. Lasila, 12. november 2015.

istunud köögi laua taga ning võttis oma frentši⁷ taskust pilte, et neid süles olevale Lindale näidata. Nende piltide peal olid tema naine ja lapsed. Tüdrukuga rääkis ta saksa keeles. Linda mäletab, et ta oli näppinud ohvitseri õhutõrje märki. Sakslase käest saadi ponksi, mis tähendab kommi. Veel tõi ohvitser dropsi ja suitsuvorsti ning jõuluks šokolaadi. Veel pakkus ta "saksa suppi". "No see supp ei kõlvanud absoluutselt süüa. See oli väga paprikane," rõhutab Linda veel viimast sõna. Ta ütles, et kui aastate pärast tuli müüki Ungari letšo, siis see oligi ehtne "saksa supp". Saksa ohvitser käis iga õhtu nende poolel juttu vestmas. Tal oli pudel kaasas pruuni vedelikuga, mida nad isaga jõid kõrgema jalaga napsuklaasidest. Linda vanematel ei olnud suurt haridust, aga nad rääkisid ohvitseriga saksa keeles. Vahel käis Linda saksa ohvitseri toas, milles oli suur kirjutuslaud ja sõjaväe lukustatav kapp. Seal hoiti arvatavasti relvi. Laua peal oli tal suur tinast tuhatos, kus oli alalõpmata näha põletatud pabereid. See ei olnud tavaline ohvitser vaid kõrgem ohvitser.⁸ Lindale meenub, et mehe nimi oli Franz ja ta oli pärit Lõuna-Saksamaalt.⁹ Nende koduümbrusesse majutatud sakslased olid sidepidajad. Suured rullid seljas vedasid nad sideliine, et saaks helistada. Ühel korral sai saksa ohvitser puhkust. Isa andis talle Saksamaale reisile kaasa pekki ja kanamune. Lindale tõi saksa ohvitser tagasi tulles mängumaja koos mööbliga ning nuku, kelle nimeks sai Mamma. Mängumajas oli ümmargune laud ja neli väikest tooli, voodi, trümmoo peegel, kummut ja kapp. Köögis oli pliit ja köögilaud. Nukk oli Lindal veel kaua aega alles, aga kadus millalgi ära. See oligi põhiline mänguasi, millega Linda mängis. Naabritüdrukud käisid ka aeg-ajalt Linda juures nuku ja majaga mängimas. Ükskord värvisid nad mööbli rohelise või sinise vesivärviga üle. Enne oli mööbel pruun, vist lakitud. "Küll me olime rumalad!" nentis Linda.¹⁰

Sakslaste tantsupeost mäletab Linda seda, et sakslased ehitasid tantsupõranda. Tüdrukuid oli tol ajal palju. Siis olid moes rullid, mis asetsesid kolmes reas üle pea. Neid keerati ümber sõrme ja kinnitati pannaldega kinni. Sakslaste seas oli piisavalt pillimehi. Lindale meenub sakslaste sirge hoiak ja saksa tango. See kõik taaselustus Lindale ühel nõukogude ajal peetud kolhoosi tantsupeol. Linda ütles ühele sirge hoiakuga mehele: "Sina oled saksa sõjaväes olnud!" "Kust sa tead?" ehmus mees. Linda vastas: "Sinu tantsuhoiak reetis seda." Sõja ajal

⁷ seljalõhiku ja nelja pealeõmmeldud taskuga taljes sõjaväekuub

⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

¹⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

oli igal laupäeval ja pühapäeval tantsupidu. Väike Linda vaatas läbi akna, kuidas eesti tüdrukud saksa sõduritega tantsisid.¹¹

Üks Saksa sõdur oli desertöör¹² ja põgenes venelaste poole. Teda koheldi seal halvasti ja tuli tagasi. Siis algas tribunal. Desertööri kõrval oli staabiohvitser, eemal seisis sõdurid. Kohut peeti suurel naabrimehe lambakoplil, kus asunud laud oli rohelise riidega kaetud. Sõdurid olid rivistatud kahte ossa. Nad olid täisvarustuses. Mehi oli sadu. Vanem saksa ohvitser luges otsuse ette. Ka meie pere läks vaatama. Siis anti käsk kätte ja rivikorras mindi metsa koos desertööriga, kes seal maha lasti. Ema ja naabrid teadsid, kuhu ta maeti. Linda mäletab, et ta ema viis sinna lilli.¹³

Sõja ajal võtsid sakslased venelased vangi ja panid nad taludesse tööle. Alguses olid nad nõrgad, aga varsti kosusid. Nende juures oli Ukraina poiss Vasja. Linda sai Vasjaga hästi läbi ja õppis vene keelt, torkides tema silmi, nina, suud ja muid kehaosi ning Vasja siis õpetas neid sõnu. Ta sõi Linda perega ühes lauas ning oli neil kui oma inimene. Vasja oli kaua aega seal, aga ühel suvel tuli käsk, et Vasja tuleb viia tagasi Kiviõlisse. Vasja ütles siis Saksamaale minnes: "Ükskõik, kus maailma otsas ma olen, ma tulen teid vaatama." Aga tagasi Vasja enam ei tulnud. Arvatavasti hukkus ta sõjas.¹⁴

Talvel olid nende juures saksa sõjaväe hobused. Linda jaoks oli huvitav vaadata, kuidas sakslased oma hobuste eest hoolitsesid. Iga päev nad jooksutasid hobuseid. Hobuseid oli kümme kuni kaksteist, või isegi rohkem. Iga päev viidi sõnnik ära. Saksa sõduripoiss polnud kunagi sõnnikuse ree peal. Regi oli sõnnikut täis, tema hobuse seljas. Hobuse seljal oli saksa valge kaerakott, et hobune sõduri riideid mustaks ei teeks. Hobustel olid looga asemel leid – ümber kaela, selja pealt üle, hobuse saba alt läbi ja rinna ees said kokku. Sakslased hoolitsesid väga oma hobuste eest. Nad kammisid neid iga päev. 1944. aasta augustikuus, kui öösel oli hirmus taganemine, tuli saksa sõdur neilt hobust paluma. Neil oli must, ilus, suur hobune Lotte, kes ennast kellelegi teisele peale Linda kätte ei tahtnud anda. Linda isa võttis siis tütre sülle, teises käes oli leivakannikas. Linda kutsus Lottet, kes tuligi. Isa läks hobuse ja

¹¹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

¹² väejooksik

¹³ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

¹⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

sakslastega kaasa ja sai looma tagasi alles Viru-Nigulas. Seda vahet Püssist Viru-Nigulasse on 25 kilomeetrit. Tagasi tuli isa Sonda metsade kaudu, et keegi ei saaks hobust ära võtta.¹⁵

”Minu kodu sai teises maailmasõjas nii palju pommitada, et meie lambaaias oli kaheksa pommiauku. Seal on liivane maa ja see ei hoidnud vett kinni, aga kaugemal, Püssi elektrijaama poole, oli savine maa ja need augud olid ääreni vett täis. Suvel läksid poisid sinna ujuma ja üks neist uppus sinna ära.”¹⁶ Ta rääkis veel mõndagi sõja ajast: ”Oli saksa aeg¹⁷. Minu kodunt oli näha naaberpõllule. Sealt oli näha saksa flak¹⁸. Käisin õhtuti maja teise korruse aknast vaatamas kuidas sakslased õhutõrjet tegid. See oli niisugune tulemõll! Seal oli neli – viis ava, mis kõik tulistasid flakist ida poole, Venemaa poole. Varjamiseks oli peale istutatud männid. Tulemõll algas alati õhtuti. 1944. aasta märtsi algul või veebruari lõpupoole, lasi venelane Stalini küünlad¹⁹. Ärkasin hirmsa maja rappumise pärast, kui vene lennukid pommitasid. Olin üksinda toas ja läksin kööki. Nägin, et isa ja vend hoidsid hobuseid, kes olid hullumas. Hobused seisid kahe jala peal ja isal oli tegu, et neid kinni hoida. Lumi oli sõnnikutükke täis. Ema oli lehmadega laudas. Kahjuks sai üks lehm surma. Mürsukild lõi lauta sisse. Isa tõi sellepärast hobused tallist ära õue, et tallil oli õlgkatus, mis võis kergesti süttida. Kui ma seda köögis vaatasin, siis käis korraga igavene mürakas, mille peale ma läksin köögi laua alla peitu ning järgmisena kukkusidki köögi aknad laua peale. Kui ma ei oleks laua alla peitu pugunud, oleksin olnud ohver. Olin väga hirmunud. Üks vendadest oli tööpataljonis ja teine oli isal abiks hobuseid hoidmas. Kus üks poistest oli, seda ei mäleta.”²⁰

”Sakslaste taganemine algas augustikuus 1944. Olid pimedad sumedad ööd. Studepakerid olid sakslaste suured autod. Torud olid rataste juures püsti, munad otsas. Nad sõitsid öösiti. Suurtel autodel oli kapoti peal härja kuju. Kiire põgenemise ajal peatusid nad meie väravas. Kuna kõike ei jõutud kaasa viia, siis jätsid nad osa kraami maha. Näiteks oli ka meie hoovi visatud kas hobukoormate või Studebakerite pealt suured pakid süütepulkadega. Meie kutsusime neid süütemakaronideks. Nendega sai teha pliidi alla tuld. Murdsime tükikesi ja panime puud põlema. Terve kasti saime veel sakslaste saviseepi, mis oli kaalult raske, lõhnastatud, aga ei vahutanud hästi, aga õnneks puhastas korralikult. Sakslaste seep oli luksuse asi. Muidu pesime riideid kodus valmistatud tavalise seebiga. Ema keetis rasvadest ja

¹⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

¹⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

¹⁷ Aastad 1941 kuni 1944.

¹⁸ Flak on - ja tankitõrjekahjurid, mis olid kasutusel rasketes õhutõrjedivisjonide raskepatareides.

¹⁹ Õhupalliga küünaldega valgusti, mis lastakse taevasse lendu.

²⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

seebikivist seepi. Pesupesemiseks oli leelis, seda kutsuti leheliseks. See tehti kasepuu tuhast, pandi tunni, valati vesi peale, lasti seista ja sealt siis võeti kopsikuga pesupali peale. Palju ei tohtinud võtta, sest see oli kange. Kui sai liiga kange, siis läks pesemisel käenahk katki, täitsa verivermele. Kasepuutuhk andis leelist kõige rohkem välja.²¹

Laskemoonagi jäi kõikjale vedelema. Näiteks suuri mürske, mis asetsesid puust alusel 3-10 kaupa. Padrunikastide sisu oli poiste lemmikud. Nad käisid mürskude küljes tonge lahti murdmas. Mitu minust vanemad poissi sai surma. Tulin kord Püssi poest, olin juba koju saamas, kui käis suur mürakas, hirmus kõmakas. Poistest ei olnud midagi korjata kui ainult tükid. See võis olla 1945. a maikuus, sest oli veel kooliaeg. Mäletan, et kevadlilled õitsesid, vist kullerkupud.”²²

Linda mäletab ka halle sõduritekke, mis ei olnud soojad, aga ometi olid kaua aega need kodus alles.²³

1.3 Nõukogude aeg

”Siis algas nõukogude aeg. Kui esimene vene auto GAZ ai-ai sõitis õue, oli see Studebakeri kõrval kehv ja vilets auto. Autokastist hakkasid välja hüppama vene sõdurid, kelle sinelid olid nii pikad, et ulatusid lausa kandadeni ning narmendasid alt. Püssid, millel olid pikad täägid otsas, kolksusid vastu kandu. See kõik oli vastand saksa sõdurile, kes oli uhke, sirge, välja sirutatud, mütski oli otse. Vene sõdurid jooksid tubadesse, aita, lauta. Nad otsisid viinapudeleid. Iga korgiga pudeli nad avasid ja nuusutasid üle. Isa ja ema olid vene sõdurite tuleku ajal kodus ning nad viidi ära. Ema jõudis minu kätte anda rahakoti, kuldkella ja sõrmused. Mina jäin üksinda, istusin õues kiige peal. Venelased prassisid. Aidast toodi soolapekki, millest tehti saalat – toores pekk lõigati õhukeseks. Pliidi servas oli vaskplaat ja sinna löödi muna katki. Munavalge viirud läksid kui päikesekiired panni keskele. Rasv oli muna praadimisest pruuniks läinud, munakoored olid laiali loobitud. Koori oli 30-40 tükki vedelemas. Kogu see autotäis tahtis ju süüa. Siis toodi aiast veel lisaks ka sibulat. Lihalõikelaua lõigati soolapekki ja sibulat. Kõik laga jäi laua peale. Õnneks ei olnud vanemad kaua ära ja tulid varsti koju.”²⁴

²¹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

²² Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

²³ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

²⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

Sõja ajal oli palju marutaudi. Meil oli üks suur koer, kes jäi marutaudi. Me matsime ta mäekallaku juurde, kust võtsime tõrva, sinna kõrvale matsime koera. Sõdurid torkisid täakidega haua läbi. Õudne oli vaadata kuidas koera haud läbi torgiti. Tuldi ju fašiste otsima. Samuti pandi heinaküün põlema ning täakidega passiti juures, et äkki tuleb mõni fašist välja.”

²⁵ Linda ütleb, et tal pole ühtegi head mälestust venelastest.²⁶

Saksa ajal olid väga popid puukingad. Osadel oli all liigend, mille küljes oli nahk ning see andis liikuma. Peal olid rihmad. Jalanõudest kanti valged tennised, mida tuli iga päev pesta ja valgeks hõõruti hambapulbriga. Müüki tuli bemberg²⁷ riie. See oli selline hästi pehme ja üsna veniv. Naised kandsid ratas-gloššseelikud. Kui seelik oli uus, siis nägi kena välja. Kui aga oli juba pikemat aega kantud, venis välja venis. Seeliku äärde tekkisid justkui sakid. Talvel oli moes kanda muhvi. Uhkemad muhvid olid rebasenahast. Talvejalatsid olid vildid. Need olid nahatatud. Peale sõda olid moes saapad, millele lasti ühe rubla eest kriuks panna. Saapa sees pandi nahk niimoodi kortsu, et kõndides see kriuksus. Talvel kandsid lapsed kootud karupükse. Lastele lasti sukakudujalal teha põlvikud, mis olid nõoriga kinni ning külje peal olid põlvikutel tutid. Sellistega käidi kirikus ja pühade ajal. Sukad käisid jalga trippidega. Veel kanti lakaga pükse. Sellistel pükstel on värvel sees. Küljepeal on lõhik ja lõhiku küljes nõöbid. Moes olid patsid. Suuremana tulid lühikesed juuksed. Neidudel ja naistel olid poldilokid ja elektrilokid. Poldilokkide eluiga oli lühike. Mütsid olid tavaliselt ema kootud.²⁸

Mis on saanud Linda lapsepõlvekodust nüüd? ”Minu kodu jäi nõukogude ajal Kiviõli bensiinitehase, Püssi elektri jõujaama ja Auvere õlitehase kolmnurka. Praegu on kodukohas Oktoobri karjääri rikastusvabrik, aga põldude kohal asub Maidla sõudekanal. Seal on suured aheraine mäed ja sügavad šahtid, kus sõitsid kunagi 40- ja 25-tonnised ekskavaatorid. Seal kas sõeluti või rikastati ning edasi läks põlevkivi Püssi, sealt edasi Narva. Kaevandamist alustati 1958. aastal. Alguses võeti lambakopli männid rinnakõrguselt maha. See oli minu meelest nii imelik. Nendesse šahtidesse on nüüdseks vesi kogunenud ning mets peale kasvanud ja enam ma oma kodukohta eriti ära ei tunne. Praegu on talukoht riigistatud. Meil ei oleks sealt midagi saada. Naabertalu piiril on kaks kaske, just nende järgi ma oma kodukohta veel ära tunnengi,“²⁹ rääkis Linda.

²⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis I. Lasila, 3. november 2015.

²⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

²⁷ puuvillase lõime ja tehissiidise koega riie

²⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis III. Lasila, 12. november 2015.

²⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

2.HARIDUSTEE

2.1 Põhihariduse omandamine

Linda käis Aidu Algkoolis. Neil olid liitklassid, kus koos õppisid esimene ja kolmas klass ning teine ja neljas. Linda mäletab, et neil oli meesõpetaja ning nad kirjutasid tindiga. Tint oli koolikotis alati kaasas. Kui see ümber läks, olid tihtipeale vihikud üleni tindised. Uut tinti sai paari kopika eest osta koolijuhatajalt. Raha tuli panna neljakandilisse purki. Koolitee oli paar kilomeetrit pikk. Tihtipeale said nad koju palgikelguga. Endal pidi kaasas olema oma võileib, mis pakiti ajalehe sisse ning klaasist pudeliga tee. Kui või ära sulas, siis olid ka vihikud vahel rasvased. Käekirjale pöörati suurt rõhku. Tähed pidid olema kaldus ja ilusasti maalitud. Pingid olid kallakuga. Koolis olis klaasustega kapp, kus sai endale raamatuid võtta. Linda mäletab, et ükskord visati Eesti Vabariigi aegsed raamatud koolipõrandale hunnikusse ja põletati ahjus. Meid saadeti selleks ajaks koju.³⁰

Põhikoolis käis Linda Maidla 7-a Koolis. Mõisahooned olid väga ilusad. Mõisa aedki oli veel alles. Isegi triiphooned, kus kasvasid viinamarjad. Kahjuks lõhuti nõukogude ajal kasvuhooned klaasid ära ja viinamarjad said külma. Mõisa kõrval oli palkoniga maja. Mõisavalitseja majas elasid kunagi Keltseri-nimeline mõisavalitseja. Hiljem kasutasid Keltseri maja õpetajad. Mõisas kõrgusid tubade glasuurpotiga ilusad ahjud, treitud nappudega mõisatrepp nagises kõndimisel. Veel mäletab Linda ühte parsiga ehk rõduga tuba.³¹

2.2 Meditsiiniõpingud Rakveres

2.2.1 Velskrikoolituse ajaloost

Velsker oli keskeriharidusega meditsiini- või veterinaartöötaja. Velskriks võis saada vastavas koolis või vastavatel kursustel. Velsker võis olla ka arstiabiline või ravida arsti juhendamisel haigeid.³² Esimesed teated taolise õppeasutuse rajamise kohta pärinevad 1766. aastal Põltsamaalt, kui Lauw asutas Kuningamäel haigla, mis oli ette nähtud „alamast soost“ rahva ravimiseks. Haigla juhatajaks kutsus Lauw Riist energilise ja

³⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

³¹ LVMA.463.2.409.5. Moorus Linda Ruubeni tr.

³² Velsker.(2015). <https://et.wikipedia.org/wiki/Velsker>. (1.märts 2017).

progressiivsete vaadetega arsti Peter Ernst Wilde, kes asutas haigla juurde ka omapärase meditsiinikooli. Õpetati anatoomiat, füsioloogiat, keemiat.³³ Veel on teada, et Peterburi haavatud ja haigete sõjameeste hoolekandmise seltsis otsustati 3. aprillil 1875. aastal Tartu ülikooli kliinikus velskrite kool asutada.³⁴

Peale 7. klassi pidi ta valima endale elukutse. Ta oli siis 14-aastane (LISA 2).³⁵ Ema töötas V. Kingissepa nimelise kolhoosi põllutöölisena, isa Lüganuse traktorijaama remonttöölisena.³⁶ Kodus oli ta hädas aja jaotamisega. Ta pidi olema täiesti iseseisev: söötma loomad, tegema endale ja karjasele süüa jms. Tihtipeale aga tahtis ta lugeda raamatut ning jäigi seetõttu ajahätta.³⁷

Peale põhikooli läks ta Rakveresse meditsiinikooli. See asus Rakvere polikliinikus. Teda huvitas inimene ja zooloogia. Tihtipeale olid loomad haiged, kodus nägi ta seda kõike. Ja üks kõigest sellest see meditsiinihuvi tal tuligi. Kõik väikeloomad ja tibud, kes olid surma saanud, tuli kristlikult maha matta. Näiteks ükskord maeti kutsikas pappkarbiga maha.³⁸

2.2.2 Vabariiklik Meditsiiniline Keskkool Rakveres

Mis kool see siis oli, kuhu Linda Moorus 1954.aastal astus? Vabariiklik Meditsiiniline Keskkool rajati Rakveres ENSV Tervishoiu Rahvakomissari käskkirjaga nr 864 12. detsembril 1945. aastal ning see allutati TSN Täitevkomiteele.³⁹ Sisseastumiseksamiteks olid eesti keel, vene keel ja aritmeetika (suuline ja kirjalik) ning NSVL Konstitutsioon (suuline).⁴⁰ Kooli direktori Düüna käskkirjaga nr. 66. 20. augustil 1954.aastal võeti Linda vastu eksamite tulemuste alusel I velskrite kursusele.⁴¹ Eesti keele seletavas sõnaraamatus on kirjas, et velsker on keskeriharidusega meditsiini- v. veterinaartöötaja. Tänapäeval Eestis velskreid enam ei koolitata. Lisaks Rakverele rajati sarnased meditsiinikoolid 1945. aastal Viljandis ja Kohtla-Järvel. Need koolid valmistasid ette mitmesuguse profiiliga spetsialiste:

³³ Kõrran, T., Onoper, A., Pruuden, E., Roots, E., Ruul-Kasemaa, K., Saluvere, T., Sarv, H., Õunapuu, M. (koost). (2008). *Sammud käänulisel teel*. Tartu: Greif, 13.

³⁴ Kõrran, T., Onoper, A., Pruuden, E., Roots, E., Ruul-Kasemaa, K., Saluvere, T., Sarv, H., Õunapuu, M. (koost). (2008). *Sammud käänulisel teel*. Tartu: Greif, 285.

³⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

³⁶ LVMA.463.2.409.1. Moorus Linda Ruubeni tr.

³⁷ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

³⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

³⁹ LVMA.463.1.1. ENSV Tervishoiuministri käskkirjad. 12. dets. 1945- 01. aug. 1957, 1.

⁴⁰ LVMA.463.2, 409.1. Moorus Linda Ruubeni tr.

⁴¹ LVMA.463.2.409.1. Moorus Linda Ruubeni tr.

meditsiiniõdesid, ämmaemandaid, velskreid, velskerlaborante, sanitaarvelskreid, hambaarste ja hambatehnikuid ning keskharidusega farmatseute.⁴²

Vabariikliku Meditsiini-Keskoolide praktikabaaside nimestikus on kirjas, et Rakveres on selleks Rakvere Linna Haigla, Rakvere Linna Nakkushaigla, Rakvere Linna Polikliinik, Rakvere Linna Naiste ja Laste Nõuandla, Rakvere Linna Lastesõim ja Virumaa Apteek.⁴³

Õpingud koosnesid tavalistest ainetest (matemaatika, vene keel, kehaline kasvatus jms.) ning meditsiinist (lastehaigused, nakkushaigused, naistehaigused, sünnitusabi, sisehaigused, kirurgia jt.). Nad pidid õppima palju ladina keelt, sest kõik arstirohud olid ladinakeelsete siltidega.⁴⁴

„Meil hakkas kool hommikul vara peale. Me pidime juba kolmveerand kaheksa kohal olema. Rakvere turuplats oli sel ajal munakividega kaetud. Igal hommikul möödusid nad ohvitseridest, kes olid ennast lõhnastanud Šipriga, mis oli veneaegne kõlnivesi. Sellele lisandus ka mahorkatubakas, vahel küüslauk ka.⁴⁵ Koolipäev kestis siis kaheni, siis tulime koju ja seejärel algas järgmiseks päevaks õppimine. Ega sööklat meil ei olnud. Süüa pidime ise tegema. Vahel käisime mõnes restoranis. Teisel aastal olime me teises vahetuses ehk tunnid algasid kahest ja kestsid siis vist seitsmeni.“⁴⁶

Praktika oli neil Rakveres. Ta mäletab, et tegi doktor Hiiopiga lastehaiguste praktika. Lastearstid sõitsid kalessiga. Tänu sellele sai Lindagi sõita kalessiga. Ta ütles, et just see praktika oli hästi huvitav. Ligemad visiidid tehti siiski jalgsi. Meenub, kuidas kord osutas Hiiop haigele lapsele öeldes, et see on difteeria, jätku Linda kurgu haiguspiilt hoolega meelde. Laps jäi elama, sest ta jõuti õigel ajal viia nakkushaiglasse ning sai ka vastavat seerumit. Teine praktikas erakordne haigus oli aga kopsupõletik.⁴⁷

Õppetöövormiks olid loengud. „Me kirjutasime kõik ülesse. Ladina keel oli meil väga tähtis. Anatoomia õpetaja pani eriti ladina keelele rõhku. Ta ütles: „Anatoomiat peate niimoodi õppima, et muna maitse on suus.“ See õpetaja oli üldse üks äge mees. Ta oli muidu hea õpetaja, aga nõudlik. Me kõik kirjutasime vihiku ääre peale. Need välimised ääred olid siis

⁴² Kõrran, T., Onoper, A., Pruuden, E., Roots, E., Ruul-Kasemaa, K., Saluvere, T., Sarv, H., Õunapuu, M. (koost). (2008). *Sammud käänulisel teel*. Tartu: Greif, 131.

⁴³ LVMA.463.1.1. ENSV Tervishoiuministri käskkirjad.

⁴⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

⁴⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

⁴⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁴⁷ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis II. Lasila, 3. november 2015.

ladinakeelseid nimetusi täis. Ladina keele jaoks oli õpik ka, aga meil oli vist koolis nii vähe õpikuid, et me lihtsalt kirjutasime. Ta lasi meil kirjutada kõik käänamised ja pööramised vihikusse, et meil meelde jääks. Õpikuid oli vast kolm neli tükki kooli peale. Ma ei tea, kust ma selle ladinakeele õpiku olen saanud, minul on kodus ladina keele õpik,“ jutustas Linda. Arhiivi dokumentidest võisin lugeda milliseid raamatuid ja õpikuid oli kooli raamatukogus: Serebrovi „Günekoloogia õpik“ (22 tk); Velikoretski „Kirurgia õpik“ (82 tk); Lihkatsõvi „Kõrva, nina ja kurguh. õpik“ (38 tk); Molodenkovi „Lastehaiguste õpik“ (98 tk); Minkevitsi „Nakkushaiguste õpik“ (48 tk) Samuti oli ohtralt Marzejevi „Hügieeni õpikut“, Maistrohi „Tervishoiu organisatsiooni“, Kristmani „Sisehaiguseid“ ja Kabanovi „Inimese anat. ja füsiol.“.⁴⁸

Nakkushaiguste eksamil sattus Lindale pilet katku kohta. „Mult küsiti siis, et kuidas on katku rahvapärane nimetus? ja ma ei teadnud. Vastus oli põrnatõbi. Teadsin muidu kõike, aga see oli lisaküsimus ja ma ei teadnud seda. Mul on nüüd see eluaeg meeles. Kui poleks küsitud, siis ei oleks ka teada saanud.“⁴⁹

Arhiivi dokumendist „Õppenõukogu protokoll nr. 80“ põhjal võime lugeda, et Linda Moorus lõpetas 27. juunil 1957 III-a kursuse ja omandas seega velskri eriala diplomi.⁵⁰

Samal aastal likvideeriti Vab. Rakvere Meditsiiniline Keskkool kui väike õppeasutus, millel puudusid tingimused kaadri ettevalmistamiseks.⁵¹ See jõustus Eesti NSV Tervishoiuministri käskkirjaga nr 227 1. augustist 1957. Kõik õppejõud ja töötajad vabastati 1. septembri seisuga.⁵² Kooli likvideerimise käigus kanti maha vastava komisjoni poolt kõik õpikud ning kassapidaja pidi minema Tallinna Tervishoiuministriumini likvimeerimisdokumentidele allkirja võtma.⁵³

⁴⁸ LVMA.463.1.39. Vab. Rakvere Med. Keskkool. Raamatukogu põhinimestik. 12. august 1953- 19. august 1957.

⁴⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁵⁰ LVMA.463.1.4.126. Vabar. Rakvere Med. Keskkooli Direktori KÄSKKIRJAD. 13. aug. 1954.a – 24. aug. 1957.

⁵¹ Kõrran, T., Onoper, A., Pruuden, E., Roots, E., Ruul-Kasemaa, K., Saluvere, T., Sarv, H., Õunapuu, M. (koost). (2008). *Sammud käänulisel teel*. Tartu: Greif, 133.

⁵² LVMA.463.1.4.129. Vabar. Rakvere Med. Keskkooli Direktori KÄSKKIRJAD. 13. aug. 1954.a – 24. aug. 1957.

⁵³ LVMA.463.1.4.131. Vabar. Rakvere Med. Keskkooli Direktori KÄSKKIRJAD. 13. aug. 1954.a – 24. aug. 1957.

3.TÖÖKÄIK

3.1 Esimesed töökohad

Linda esimene töökoht oli sünnitusosakonna lastetoa õde. Sel ajal pidi olema 9 päeva haiglas. Linda ütleb, et ta ei kannatanud seal olla. Ta nägi neid lapsi isegi unes. Peagi tuli ta sünnitusosakonnast ära. Ta sai koha Vaeküla Tehnikumi velskriks. Seal oli tavaline töö: õppemajand ja tavaline teenindamine nagu näiteks kaitsesüstid, haigete vastu võtmine. 1958. aastal tuli lastehalvatuse puhang. Neil oli kohustuslik vaktsineerida kõiki selle vastu. Algul oli see vaktsiin tilkadena, hiljem kommina ning nüüd on see süstina.⁵⁴

3.2 Velskrina Lasilas

Kui 1959. aastal Vaeküla tehnikum kinni pandi, tuli Linda Lasilasse velskriks. Tegutses ta majas Vahtra 1. Siin lubas ta olla vaid ühe aasta. Ütles, et rohkem ta siin kolkas enam ei ole, aga ta on veel tänini siin Lasilas.⁵⁵

Kui Linda siia jõudis, oli Lasilas aasta tagasi tekkinud sovhoos, mis oli riiklik majand. Sovhoos tehti seega 1958. aastal. Sovhoosi alla kuulusid Lasila, Karunga, Levala, Järni, Vasivere, mis praegu kuulub Järni alla ja Järtu küla.⁵⁶ Hiljem, 1971. aastal likvideeriti Rakvere külanõukogu Lasila sovhoos ja ühendati sama külanõukogu „Energia“ kolhoosiga.⁵⁷ See osa oli kõik Linda teenindada. Ta meenutab, et liigelda tuli kas jalgrattaga, jalgsi või traktoriga, talvel hobusega ree peal, harva ka autoga. Mootorrattaid olid vaid üksikud. Sellel ajal ei olnud võimalik inimestel lastega Lasilasse minna ning lapsed tuli vaktsineerida kodus. Kiirabi kutsuda oli päris raske. Telefone oli vähe. Kiirabi tuli Tudust ja vana autologuga kohale jõudmiseks läks mitu tundi. Velskri vastuvõtupunktiks oli ta enda kodu.⁵⁸ „Sisustuse sain Rakvere haigla kaudu. Ja ma müüsin ju ravimeid ka. Need ma sain võlana apteegist. Siis

⁵⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁵⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁵⁶ LVMA.769.2. Lasila sovhoos. 3. sept. 1969, lk 2.

⁵⁷ LVMA.769.2. Lasila sovhoos. 3. sept. 1969, lk 7.

⁵⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

kui olid müüdnud, siis viisin raha apteeki. Nii, et ma olen pidanud oskama ka raha lugeda,“ nentis Linda.⁵⁹

Seega oli ta kodu kui läbikäiguhoov. Abikaasa Uno ei olnud selle vastu. See lihtsalt oli paratamatu. Tihti oli ta ka abiks. Näiteks kui ta juurde tuli purjus mees haavadega, õmbles Linda ta kinni ja Uno aitas mehe uksest välja. Vahel andis sovhoos auto. Mõni autojuht oli Linda suhtes eriti vaenulik. See aga võis autojuhile tagasi tulla. Näiteks ühel autojuhil jäi ema vähihaigeks. Sellel ajal oli võrdlemisi raske haiglasse saada. Autojuhi ema ei saanudki haiglasse ja Linda pidi emale morfiini süstima. „Sa võid ju vaenulik olla, aga kõik tuleb sulle tagasi,“ ütles Linda. Lõppes see sellega, et naine suri.⁶⁰

Sovhoosis või kolhoosis töötamisel erilist vahet ei olnud. Üks erinevus oli aga küll. Nimelt sovhoosis oli vaja välja õpetada sanitaarposti, kolhoosis aga lisaks ka üks sanitaarsalk ning 12 sanitaarposti inimest. Põhiline õpetaja oli ikkagi Linda ise. Õppused käisid Lasila mõisa saalis, hiljem Mädapeal, kus käis nii teoreetiline kui ka praktiline õpe. Abiks oli plakatid, aga neidki oli vähe. Kõige parem oli praktiline läbi tegemine.⁶¹

„Sanitaarsalkade õpetamine käis nii. Oli kolm sanitaarsalka. Igas salgas oli 12 inimest. Nende õpetamisega oli suuri raskusi. Paljud ütlesid: „Minust ei saa meditsiinitöötajat. Kui minust oleks saanud, oleksin seda asja õppima läinud. Ma ei kannata verd, ma ei kannata arstirohtude lõhna jne.“ Paljud polnud lihtsalt huvitatud. Kevadel, mais oli sansalkade ülevaatus. Nad käisid võistlusel ära, tulid hea tujuga koju ning pidutsesid ka veel. Minu töö suurenes, et õpilastel oleks meditsiini mingisugune aimgi. See oli ka rahva teadlikkuse tõstmine. Abi oli sellest kindlasti. Kui see veebruaris algas, mõtlesin, et rohkem enam ei jõua. Kui see aga läbi sai, arvasin ta, et ega see olnudki nii väga hull.“⁶²

Linda tööpäev algas kodus 9.00st ja kestis 13.00ni. Juba 8.30 pani ta süstlad keema. Seejärel algas haigete vastuvõtt. Kellele oli vaja retsepti, kellel vererõhku mõõta, mõni tuli haiguslehte saama. Palju oli vererõhuhaigete ja südamehaigetele retseptide kirjutamist. Sel ajal tablette ei olnud, olid hoopis pulbrid. Käidi ka lapsi mõõtmast ja kaalumas, rasedaid oli vaja arvele võtta, saatekirjad anda analüüsidele vastavalt. Sel ajal raviti närvipõletikke süstimistega. Kui

⁵⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁶⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁶¹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁶² Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

vastuvõtt sai läbi, algasid õhtupoolikul visiidid, mis lõppesid umbes kella 15.00ks või 16.00ks. Ometi võis ikka mõni hädaline sisse astuda ja abi paluda kas trauma või haigestumise tõttu. Inimeste ravimisel tuli ette raskusi. Näiteks elukohavahetused. Inimesed olid kohapel paar kuud ja seejärel lahkusid. Sel ajal tuli palju inimesi sisse Venemaalt. Neil ei olnud mingit kaitsepookimist tehtud. Ka oma inimestele tuli kaitstesüste teha tüüfuse, teetanuse ning paratüüfuse vastu. Kaitstesüstid olid Linda sõnul üsna viletsa kvaliteediga. Inimestel tekkis palavik ja turse. Tänapäeval neid süste ei tehtagi. Süstiti ka gripi vastu. Kaitstesüste tuli käia töökodades ning farmides tegemas. Inimesed ei tahtnud lasta kaitstesüste teha. Kui Linda astus töökoja ühest uksest sisse, siis töölised pagesid teisest uksest välja. Linda tõdeb, et kõige tugevam immuunsüsteem on õpetajatel ning lasteaiatöötajatel. Nemad saavad juba sügisel lastelt väheses koguses viirust sisse ja tekib immuunsus. Kõige tihedamini käis Linda siiski lasteaias. Lapsi oli lasteaias väga palju ja nende tervist oli vaja kontrollida.⁶³

Lasilasse saabusid Venemaalt ka sakslased. Vastupidiselt sissesõitnud venelastele olid sakslased väga puhtad. Ükskord kutsuti Linda venalste poolt koju nutva lapse pärast. Laps oli umbes 3-aastane ja käis Lasila lasteaias. Ta nuttis: „Lutt kukkus!“ Vanemad ei saanud aga eesti keelest aru. Linda palus vene keeles vanematel lutt voodi alt üles otsida. Lapse nutt vaibus kohe.⁶⁴

Ka koertega oli vahel tegemist. Tavaliselt panid inimesed koerad kinni. Vahel mõne üksiku inimese juurde minnes võis tekkida probleeme. Näiteks unustas perenaine ükskord koera kinni panemata ja koer viibis voodi all. Kui Linda haige tekiäärt kergitas, ründas teda kohe koer, kes tahtis perenaist kaitsta. Kasside rünnakuid oli ka. Algklasside maja asemel oli kahekorruseline maja, milles elasid kassipidajatest *papi ja mammi*. Üks kass oli kapi otsas ja teine vahtis kardinapuult alla. Kui Linda naist kuulama hakkas, hüppas kass Lindale kapi otsast turja. Linda ise aga kukkus naisele otsa – nii ootamatult tuli selline rünnak.⁶⁵

Linda rääkis ka ühe põneva loo. „Oli novembri lõpp. Maa oli juba külmetanud. Üks tüdruk tuli öösel minu juurde, sest ta ema oli väga haige. Ma lasin ta minema, panin riide ja läksin haiget vaatama. Läksin siis mööda võpsiku äärt umbes pool kilomeetrit. Mind hakkas rebane saatma. Hakkas järel käima. Ta saatis mind peaaegu majani. Lintraktorid olid maa auku kündnud. Lapsed olid mu taskulambi patareid tühjaks lasknud. Ma siis läksin ja läksin, ega

⁶³ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁶⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁶⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

näinud kuhu astusin. Astusin siis jää peale ja see jää läks puruks ning kõik see külm vesi pritsis mu mantli peale. Ma röögatasin ning siis hakkas igavene ketikolin. Ma kükitasin sinna lompi maha nii, et mu mantlisaba sai täitsa märjaks. Ma sain aru, et hobune oli ööseks ketti pandud ja mina äratasin ta oma karjumisega ülesse. See hobune oli samamoodi ehmatanud, nagu mina ehmatasin. Rebane saatis mind aga koju tagasi.“ Naine sai abi ja haiglasse ei läinud. Ta maksis Lindale rohuraha ära ja kõik oli korras. Tal oli kaasas tavaline ravikott. Seal sees olid vererõhuaparaat, kuuldetorud, retseptiraamat- ja vihikud ning punased blanketid vähihaigetele. Loomulikult olid kaasas ka ravimid. Igasugused tabletid, sidemeid, aga lahas tuli teha juhuslikest vahenditest. Škutid ja süstlavahendid olid eraldi karbis.⁶⁶ Lisaks ka tavalised narkootilised ravimid, desinfitseerimisvahendid. Minul oli lisaks retseptiraamatule ka doosid, kindluse mõttes, et ma ei kirjutaks liiga suurt doosi. Laste doosid olid minul alati välja kirjutatud. Veel oli katkukostüüm, mis on praegugi mul alles. See on niisugune ürp, mis käis eest nõõpidega kinni. Kõigepealt pugesis jalgadega sisse, siis panid käed sisse, seejärel tõmbasid selle peale, kõige lõpuks kapuutsi. Ja need käised - siis ei olnud ju takjaid ega midagi – kinnitati pikkade paeltega. Paeltega sidusime ümber käe kinni ja siis toppisime eelmiste keerdude vahele. Sama oli jalgadel. Kõige lõpuks käisid kummikud jalga ning kindad kätte. Lisaks oli mask ja prillid. See meil lihtsalt seisis, oli ootel. Minul seda kasutada ei tulnud kordagi.“⁶⁷ „Arstiasjadest on veel alles hästi vana puust kuuldetoru. Seda kasutati laste südmetuksete kuulamiseks rasedate läbivaatusel. See on umbes 1959-ndatest aastatest Arstipaungi on umbes sellest ajast, aga järgi on vaid kest, vooder koltus nii ära, et enam kasutada ei saa,“ rääkis Linda vanade arstiriistade kohta.⁶⁸

Linda mäletab ka üht õnnetust. Ta nägi koduaknast, kuidas üks auto sõitis Assamalla poolt suure kiirusega Kadrina poole. Tee ääres oli vall ja auto lendas sinna. Kõigepealt põrkas auto nina vastu maad, siis viskas jõud auto tagumise otsa üle, rullis auto katusele ning viskas uuesti rattad alla, seejärel kerkis auto uuesti õhku ning kolmandal tiirul lendas auto kivihiiskusse. Linda jooksis toasussides vaatama. Autost ronisid välja kaks meest. Ühel oli muhk kuklas, teisel reie peal verevalum. See oligi kõik. Linda käskis kiirabis ära käia. Tuli välja, et peapõrutus neil siiski oli. Turvavöö kohustus tuli alles seitsmekümneandal, kuid tema kui arsti tööd see piirang ei vähendanud.⁶⁹

⁶⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁶⁷ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁶⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁶⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. November 2015.

Linda on vastu võtnud kokku kolm last. Teine laps sündis auto tagaistmel. Autojuht oli olnud rohkem närvis, kui Linda. Kolmas laps sündis kodus ja peaaegu ise.⁷⁰ Sünnitusabi kott oli eraldi ning alati ootevalmis. „Arstipaunas olid esmaabi vahendid. Sünnituse vastuvõtmise vahendid, nabanööri sidumis vahendid, steriilsed sidemed, isegi lapse mähkimise linad ning üks paika tekk oli. Kummikindad ja mask olid ainult sünnituspaunas.”⁷¹

Laste tervise ja raviga oli nõukogude ajal suuri probleeme. Haiglas ei olnud nii palju kohti kui vaja. Peale sõda oli ka haigusi rohkem ning hügieeni oli halb. Kodused pesemistingimused olid üsna halvad. Lasteaeda ei olnud siis veel Lasilas ja lapsed olid palju üksi kodus. Toit oli ka ühekülgne. Imiku puhul arvati, et mida soojem tuba, seda parem. See aga nõrgestab last. „Kui läksime last vaatama, siis oli laps sünnitusosakonnas olnud üheksa päeva. Tuba oli nii palavaks köetud, et hinges võttis kinni. Sul hakkas lihtsalt vesi jooksuma, umbes 26 või 27 kraadi sooja. Nagu saunas. Ja uks pidi olema kinni, sest ega teisest toast ei tohtinud tulla värsket, jahedat õhku. Mähkmed olid korduvkasutatavad. Pissised mähkmed pandi soojamüüri äärde kuivama. Õhk oli paks ja laste pepud olid ikka võrdlemisi punased ja lausa verilihal. Mõnes kodus pesitsesid ka lutikaid, kes ründasid last ja tekitasid kehvveresust. Ega sel ajal verd ei uuritud.”⁷² Linda tööks oli igal aastal Lasila koolis käia õpilasi vaatamas ja kaitsesüste tegemas. Lasteaias oli tal pool kohta, aga sellel ajal olid lasteaiarühmad suured – kokku 60 last lasteaias kolmes rühmas. Lasteaias lapsed tuli mõõta ja kaaluda ning lampjalad üle vaadata.”⁷³

Linda palk on olnud alati väike. Kolhoosi traktorist sai kolm tema palka, lüpsja samamoodi. Linda ütleb selle peale nii: „Elu oli selline. Mina sain selle palgaga hakkama. Ma pole kunagi suures rahas olnud.”⁷⁴ Nõukogude ajal sai ta poes hakkama 1 rubla ja 20 kopikaga. Leib maksis 20 kopikat, või 35 kopikat, kohupiimakook 34 kopikat ja sai 12 kopikat. Linda esimene palk oli 27 rubla, siis tõusis 35 rubla peale. Pärast seda tõusis 50 rubla peale ning lõpuks 105 rubla peale. See oli ülikooli lõpetanud nooremargi palk.⁷⁵

31. detsembril 1960. aastal abiellus Linda Uno Kanguriga (LISA 3). Neil on kolm last: Aarne (1961), Mait (1963) ja Priit (1973). Linda leidis Uno siitsamast Lasilast. Uno oli metsatehnik. Ta oli väga looduse sõber. Talle meeldis puust voolida igasuguseid pisikesi asju. Puid tundis

⁷⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁷¹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁷² Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁷³ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁷⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis VIII. Lasila, 19. november 2015.

⁷⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

ta hästi. Lisaks tegi Uno Tartu Ornitoloogia Seltsiga aastaid koostööd. Tal oli väga suur liblikate kogu, mis on veel praegugi alles. Teda võib nimetada ka fotograafiks. Lapsed käisid algul Lasilas koolis va Priit, kes läks kohe Kadrinasse, sest siis kadus Lasila kool ära. Priit käis ka Lasila lasteaias. Teised poisid ei ole lasteaias käinud. Huvi meditsiini vastu lastel väga ei ole, aga oma ema aitasid nad küll. Lapsed kalduvad iseloomult rohkem Uno poole. Aarne ja Mait on huvitatud jahipidamisest, Priit fotograafiast ja ka käsitööst.⁷⁶

Linda enda hobiks on samuti käsitöö, näiteks kudumine ja heegeldamine. Sellele lisandub ka aiapidamine. Ka meeldib talle väga teatris käia.⁷⁷

Sain teada, et Linda töötas ka kiirabis. „Umbes kolm aastat töötasin kiirabis, see oli 1992-1996. aastani. Eesti Vabariigiga kadus ära maavelsker, tuli perearstindus. Ja siis ma läksin kiirabisse tööle, poole kohaga. Käis parajasti tervishoiu reform, millega kaotati velskripunktid ning taheti ära kaotada maahaigladki. Väike-Maarjas oli haigla, see kaotati ära, samuti Kiltsis, Viitnal, Uhtnal ning Viru-Jaagupis. See ei olnud väga arukas, tekkis palju segadust. Inimesel oli kauge käia ja autosid ei olnud palju. Arstide tase ka kannatas. Just lastearstide tase. Kollektiiv oli kiirabis hästi abistav. Meil tuli algusaastatel välismaalt humanitaarabi korras hästi palju aegunuid ja kehvi asju. Oma vanadest asjadest taheti ju lahti saada.“⁷⁸

„Velskripunkti oma kodust kolisin Lasila lasteaiaga samasse majja 1991, ilmselt. Rakvere vallavanem Maie Rakso arvas, et siin tuleks remont ära teha ning päevakeskus rajada. Külarahva käsutusse saime pesumasina ja dušinurga.“⁷⁹

Linda on velskri tööd teinud 58 aastat. Täienduskursustel on ta käinud väga palju. Linda ei kahetse, et ta nendel käis. „Töö õpetab kõige rohkem,“ on tema sõnad selle peale. Linda ütleb, et hea arst on see, kes puudutab. „Ta tuleb mulle kurtma ja vaatab otsa. Aga mina ei ole Jumal, ma pean tal pulssi katsuma, vererõhku mõõtma. Tähendab, kurdab ta siis oma verevalumit või liigesevalu, ma pean seda katsuma. On ta lõõnud midagi ära, ma pean katsuma. Kas tal on põrutus, on tal luumurd, või mis tal on. Luumurrud on väga salakavalad asjad, sa võid katsuda, aga sa ei tunne seda ikkagi, kui luuotsad on koos, siis ei saa arugi. On küll sedasi juhtunud, et tundub põrutusena, aga on murd. Aga seda peab alati katsuma. Katsumine on esimene vajadus. Kui mul on pea uimane, arst küsib: „Kas sul see unearter ei

⁷⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁷⁷ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁷⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁷⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

ole umbes?“ Ja see on juba kõige tähtsam. Inimene saab aru, et temaga tegeldi.“⁸⁰ Linda õppis seda kõike elu jooksul. Ta ütleb, et kõik arstid peavad katsuma. Nahaarst on erandiks. Vanade arstide töövõtted ja tarkus on Lindale abiks olnud. Veel ütleb Linda, et virisemine ei vii kusagile.⁸¹

Tänapäeval ei ole nakkushaigustest eriti leetreid, mumpsigi ja punetisi on vähe. Nüüd on isegi kopsupõletiku tekitaja vastu süstid olemas. Palju haigusi, mis vanasti küll oli ja mida enam ei ole. Ning vastupidi. Samas allergiaid ei olnud vanasti eriti. Haridus ja haritus on väga muutunud. Ka vahendid on palju muutunud. Meditsiin on nii palju arenenud ja täiustunud.⁸²

Kui Linda võrdleb tänapäeva ja nõukogude aja meditsiinitöötaja ametit, siis tema arvates on tänapäeval palju kergem. „Kui sümptomeid on palju, siis on raskem haigusele jälile saada. Tänapäeval saab patsiendile teha vereproovi, aga vanasti tehti vereproove harva, ainult mõningad. Tänapäeval tehakse 250 analüüsi vereproovist, pannakse masinasse. Nõukogude ajal oli laboris üks mikroskoop ja oligi kõik. Ja nüüd pannakse patsiente röntgenitesse ning palju on muid võimalusi ja abivahendeid.“⁸³

Kui võrrelda tänapäeva inimeste ja vanema aja inimeste tervislikku seisundit, siis Linda arvates on muutus ikkagi kasulik, sest kolhoosiaegsetel inimestel oli ränkraske töö, ega tervis hästi vastu ei pidanud, füüsilist tööd oli palju. Toit oli ka võrdlemisi ühekülgne. Arstiabi ka väga ei olnud. „Tänapäeval on arst nii tavaline, aga ütleme nii, et viiekümnendatel oli arste vähe ja arsti juurde oli raske saada,“ ütles Linda. „Tänapäeval on kasutusele tulnud sõna *pereõde*, aga see on ju peaaegu sama, mis velsker. Kõige parem uus on vana,“ lausus Linda kuldsed sõnad.⁸⁴

Kui Lindalt küsida, kas ta on kunagi mõelnud töökohta vahetada, siis järele mõeldes hakkab ta pead raputama: „Ei. Väsinud olen ikka olnud, aga ma vist ei osanud nagu midagi muud teha. Vat siis, kui see sansalkade õpetamine oli, siis mõnikord olin tõesti tüdinud, pikk päev ja siis oli veel mõni kodune visiit, kui mõni laps oli haige. Ma olin juba niipalju päev otsa jahvatanud nende naistega, selle sansalkadega, neid õpetanud ja nii palju taga sundinud:

⁸⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis VIII. Lasila, 19. november 2015.

⁸¹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁸² Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis V. Lasila, 17. november 2015.

⁸³ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁸⁴ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

„Tehke nii, ja tehke korralikult, ärge tehke ülepea, te peate olema täpsed!“ Tänapäeval ei tule ükski arst sulle naljalt koduvisiite tegema.“⁸⁵

⁸⁵ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

4.TOIMEKAS PENSIONIIGA

Nüüdseks on Linda juba mitmeid aastaid lesk ning pensioniigagi ammu käes. Linda töötab praegu Lasila Päevakeskuses. „Nüüd olen siin päevakeskuses nii, et kell üheksa hommikul tulen. Siin saab külarahvas duši all käia ja pesu pesta. Pesumasina täis maksab pensionärile 44 senti ja töötavale inimesele 65 senti. Kui vaja, saab ka minu juures vererõhku mõõta.“⁸⁶

Siiamaani teenindab Linda ka kooliõpilasi ehk siis teeb mõõtmised, kaalumised ja kaitsesüstid. Vastav kokkulepe on tehtud Rakvere Haiglaga ja selle aluseks on atesteerimine, mis kehtib viis aastat.⁸⁷

Linda suhtleb aktiivselt ka oma kursusekaaslastega ja jutustas: „Mina olen ainuke, kes veel töötab, teised kõik on pensionil. Mitu minu kursusekaaslast on surnud juba, aga neid on alles ka, nii, et nad peavad pensionipõlve. Kundas elab neid, Rakveres, Vergis, Viljandis ja Audrus elab üks. Meil oli kokkutulek möödunud sügisel Viljandis, mina Viljandis ei käinud. Ülemöödunud aastal olime Rakveres Pätsi kohvikus. Oleme nüüd iga aasta kokku saanud. Mida vanemaks saame, seda tihemini kohtume. Ühes klassis oli meid 34, lõpetades vaid 17.“⁸⁸

2016. aasta sügisel tuli Lindale sotsiaalministeeriumist kiri ja kutsuti sotsiaalministri Margus Tsahkna vastuvõtule Kadriorgu. Selle kutse said kõik, kes on sotsiaalvallas palju aastaid töötanud. Kes Linda kandidatuuri esitas, et tea ta tänapäevani. „Vastuvõtt oli täitsa tore. Margus Tsahkna oli väga südamlrik, tänas ja andis aukirja. Ka meelehea kotike oli,“ naerab Linda. Linda kohta loeti seal ette ka iseloomustus, mille ilmselt Rakvere vallast või keegi teine oli kirjutanud. Linda ütles, et Margus Tsahkna olevat olnud väga sõbralik, ning rääkis kõigi inimestega. Ta rääkis ka Lindaga, küsides, missugust aeda ta peab. Nad rääkisid ka maasikatest. Ta oli huvitatud maasikasordist, mis kestab suve algusest sügiseni. Ta teadvat seda sorti küll, aga nimi ei jää kuidagi meelde. Linda ütles, et lihtne on meelde jätta sõnapaariga „osta ära“. Tegelikult oli sordi nimi Ostara.⁸⁹

⁸⁶ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis IX. Lasila, 1. märts 2017.

⁸⁷ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis IX. Lasila, 1. märts 2017.

⁸⁸ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

⁸⁹ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

Kui küsida temalt, miks ta siis Lasilasse nii kauaks jäi, kui alguses lubas siia jääda vaid üheks aastaks. „Juured on alla kasvanud. Olen harjunud. Ja kool oli lähedal, lapsed said algkoolis käia,“ lausus Linda.⁹⁰ (LISA 4)

⁹⁰ Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis X. Lasila, 1. märts 2017.

5. LINDA INIMESTE SILME LÄBI

5.1 Lasila mängurühma õpetaja Leili Neeme

„Linda Kangur on usin nagu töömesilane. Ta on alati, igal hetkel valmis abivajaja juurde ruttama. Ta on südaööl tulnud appi, endal öösärgi peale mantel tõmmatud ja paljad varbad saabastes. Ta pole abivajajat jätnud saatuse hooleks vaid sõitnud teda saatma Tallinnasse haiglasse. Ta on keset tööpäeva jätnud kõik toimingud pooleli ja sõitnud väga haige lapse juurde, et teha elupäästev süst. Igale haigele on tal positiivne sõnum, lohutussõnad, soovitusel. Need mõjuvad mõnikord paremini, kui kanged arstirohud. Lasteaias pidi ta jälgima umbes saja lapse tervist ja arengut. Tal tuli teha kõik mõõtmised, kaalumised, kaitsesüstid. Alati ei saanud neid teha tervele rühmale korraga. Pidi meeles pidama, kellel on haigus olnud või kes puudunud.“⁹¹

5.2 Lapselaps Maarja Paberit (Kangur)

„Linda on olnud nii vanaema kui ka velskrina väga tegus ja toimekas. Tema käed on alati tööd täis olnud - talvisel ajal näputööd, kevadest sügiseni aga kulub tema aeg põhiliselt aiale ja mesilastele (LISA 5) ning alati ruttab ta appi sinna, kus abi vaja on. Ja kui töö peaks otsa saama, siis ta leiutab uue töö.

Tarkusetera, mis mulle kindlasti elu lõpuni meelde jääb - “õpi nii, et muna maitse suus“ ja see käis siis põhiliselt vene keele õppimise kõrvale, mis mulle hästi istuda ei tahtnud.

Oma meditsiinialast tarkust pole Linda kunagi ei lastele ega ka lastelastele peale surunud. Aga kuna ma olin temaga väiksena tööl tihti kaasas ja tema töö oli temaga alati kodus kaasas (abivajajad tulid ju valimata kellaaega ukse taha koputama), siis nägin ma kindlasti rohkemat kui üks väike laps nägema peaks. Loomulikult vanaema ajas mu siis teise tuppa ära. Aga need kogemused on kindlasti mind tugevamaks teinud ja vanaema eeskujul sain juba varakult aru,

⁹¹ Leili Neeme. Autori intervjuu. Üleskirjutis. Lasila, 9. veebruar 2017.

et verd nähes verest välja lüüa ei tohi. Kindlasti on ka minu elukutse valikul vanaemal roll mängida. Mul on vahva mälestus: lugu minu lapsepõlvest, kui ma olin jälle vanaema ja vanaisa juures hoius. Vanaema luges mulle alati muinasjutte enne magama jäämist. Aga tihtipeale oli ta ise oma päevatoimetustest nii väsinud, et jäi ise lugedes magama. Ja ühel sellistest kordadest mõtlesin mina, et kuna vanaema juba magab, võiksin ma oma nukuriided ära pesta. Nii ma siis tegingi - läksin kööki ja pesin külma kaevuveega nukuriided puhtaks (tol ajal majades ju vett sees ei olnud). Vanaema muidugi ärkas mõne aja pärast üles ja tuli mind otsima, et mind uuesti voodisse ajada. Kui vana ma siis olin, ei tea. Aga see lugu on ka Lindal endal hästi meeles.⁹²

5.3 Lasila küla elanik Alma Vent

„Ma olen 85-aastane, neiupeelvi nimi on Toomel. Olen elanud Lasilas siin 1962. aastast alates. Esimesed kolm aastat ma ei käinudki veel siin tööl, olin siis kodus. 1963. aasta sügisel sündis siis tütar Maarika, olin temaga kodus. Aga Linda elas enne juba siin. Ta on hästi tubli ja vastutulelik inimene, kui kellelgi oli vaja arstiabi või midagi, siis ta oli kohe abis. Ja ta isegi oli niimoodi, et kui ei saand, meil oli endal ka, ükskord, ma ei mäleta kas sellel Maarikal leetrid või särلاكid või mis tal olivad. Meil ei olnud see aeg veel autot ja siis me ei saand teda siia velskripunkti tuua, ta tuli ise koju ja süstis teda. Ja võttis jälle oma koti õlale ja tuli kodunt jälle siia, me elasime külas siis. Siis kui Lasila tulime, 11 aastat elasime külas, enne, kui siia keskusesse tulime. Ja ta oli hästi abivalmis niimoodi ja siis ta tegi oma töö ära, mis ta oli õppind ja tegi korralikult. Minul arstiabi vaja ei old, ühe korra tegi millegipärast mulle süsti. Tegelikult on ta tervele Lasila olnud kogu aeg turvatunde andnud. Et ta on olemas olnud alati. Ja eks see Linda oli üks vimkade tegija. Aga ega ma ei ole temaga koos töötanud ka. Noh velskrina on küll niimoodi, ükskõik, mis keegi abi vajab, kas noh küsida lihtsalt, siis ta on kohe abivalmis ja räägib ja väga niisugune. Ta käis minulgi kodu siin oli õhtu hilja juba ja ma ütlesin, et mul on vist vererõhk kõrge. „Oot, ma lähen toon kohe,“ tal ei olnud aparaati siis kaasas ja siis tuli kohe ja mõõtis. Mina ei tea, et oleks kunagi nii, et keegi ütleks, et ta ei aita või midagi, kui vaja on abi. Kui tuleb mingisugune vastlapäev, või jaanipäev, siis ta alati

⁹²

Maarja Paberit. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 26. veebruar 2017.

kutsub. Istume koos ja oleme seal Päevakeskuses nii palju, kui meid neid naisi on. Omavahel räägime, niisuguseid vanu asju saab meelde tuletada ja naerda.”⁹³

5.4 Poeg Priit Kangur

„Minu ema on väga töökas, leiab alati tegevust ja tööd. Ta on hooliv, aitab kõiki, kes vähegi abi vajavad. Muretseb kõigi heaolu pärast. Väga õpihimuline. Kunagi ei pelga uute asjade ja olukordadega silmitsi seista. Väga visa ja sihikindel. Kui midagi ette võeti, siis tuli see ka ära teha ning maksimaalselt parima tulemusega. Pooleli ei jäetud midagi. Kui teadmistest jääb väheks, siis julgeb alati abi küsida. Parimad mõtted, mis ta mulle kaasa on andnud:

1. Ei ole ühte tõde. Tema hindab seda ravimise eesmärgil, et asju saab mitutmoodi ravida ja jõuda tulemuseni. Teiste mõtteid ja mooduseid millest ise ei tea, ei tohi maha laita. Mina olen seda elus väga palju kasutanud, sest see haakub väga paljudes eluvaldkondades. Erinevatest vaatenurkadest võivad erineda teed viia sama tulemuseni. Seetõttu ei tohi teiste mõtteid kunagi maha laita.

2. Rumal ei ole see, kes ei oska vaid see, kes ei õpi ja abi ei küsi. Lasila küla on saanud omale väga tubli, aktiivse ja piirkonna heaolu eest seisva inimese. Velskrina on ta kõiki abivajajaid aidanud. Kunagi ei ole ta jälginud kella või tööaega. Kui kellelgi on olnud mure siis alati on appi läinud või abi hankinud. Paljudele on ta ka psühholoogi eest – kuulunud muresid ja vajadusel ka nõu andnud. Ema ei seadnud meile nõudmisi ja kohustusi oma tööga seoses. Pigem oli meil võimalus osa saada erinevatest meditsiinivaldkonna tegemistest.

Vigastusi ja abivajamist oli lapsepõlves mitmeid. Alati sai ema siiski oma jõu ja nõuga hakkama. Kuna haavad lapiti kiiresti kokku siis ei tulnud kaua kodus paranemist oodata vaid oli vaja välja joosta. Sellest oli ka vahest samu haavu vaja mitu korda kokku panna :) Lihtsamate haigestumiste puhul oli alati ravim olemas ja sinna kõrvale ka selgitus, millest tekkis ja kuidas üle läheb, millist mõju ravimid omavad. Alati on kindel tunne, et ükskõik mis häda külge tuleb, alati saab emakäest abi.”⁹⁴ (LISA 6 ja LISA 7)

⁹³ Alma Vent. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 29. märts 2017.

⁹⁴ Priit Kangur. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 23. aprill 2017.

5.5 Poeg Mait Kangur

„Ema on väga hooliv, töökas. Alati tunneb laste ja lastelaste käekäigu pärast muret ning alati nõu ja jõuga abiks. Kõik ravivajajad on saanud kiire arstiabi. Tänu sellele, et Lasila külas asus velskripunkt, siis oli arstiabi kohalikele kiiresti kättesaadav. Samas on ta aidanud paljusid külaelanikke nii velskriametit pidades kui ka hiljem paljude teiste probleemide lahendamise ja asjaajamise juures. Lastel ei olnud tema ametiga seoses mingeid lisakohustusi. Eks neid olukordi oli ikka lapsepõlves. See oli loomulik, et arstiabi oli kohe käepärast võtta. Kõrvapõletik ja angiin said õige diagnoosi ja väiksemgi kriim kohe arstiabi. Kukkumisi ja plaasterdamisi on ju igal poisil lapseas eas päris palju.“⁹⁵

5.6 Poeg Aarne Kangur

„Ema on alati olnud millegi tegemisega seotud. Arstiabi on olnud kiiresti kättesaadav. Abisaamisega on tema poole pöördutud 24 tundi ööpäevas, olenemata ilmast ja puhkepäevast ning pühast. Otseseid lisakohustusi polnud. Kodus tuli vast rohkem ise hakkama saada. Mina olin alalõpmata kuskilt katki. Ema õmbles jälle haavad kinni, kuigi paranemine võttis tihti pikema aja.“⁹⁶

Linda Kangur pakkus välja, et tema poegadest võiks küsimustele vastata poeg Priit, kuid lõpuks olid kõik kolm poega huvitatud küsimustele vastamisest. Kõikide intervjuude küsimusi saab lugeda LISA 8.

⁹⁵ Mait Kangur. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 23. aprill 2017.

⁹⁶ Aarne Kangur. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 24. aprill 2017

KOKKUVÕTE

Koostas in uurimistöö teemal "Maalaste kodustest oludest ja meditsiiniharidusest möödunud sajandil ühe velskri silmade läbi". Uurimistöö on Lasila küla elanikust, velskrist Linda Kangurist, neipõlvenimega Moorus. Linda sündis 1939. aastal 20. aprillil Ida-Virumaal, Maidla vallas, Liivakülas. Lapsepõlveaeg langes kokku teise maailmasõjaga. Saksa ajast mäletab ta sõbralikku ohvitseri, kes nende juures peatus. Nõukogude ajast tal enam nii häid mälestusi ei olnud. Linda on käinud Aidu Algkoolis, põhikoolis käis ta Maidla 7-a Koolis. Peale 7. klassi pidi ta valima endale elukutse. Ta oli siis 14-aastane. Teda huvitas inimene ja zooloogia. Meditsiini on ta õppinud Rakveres Vabariiklikus Meditsiinilises Keskkoolis. Ta õppis velskriks. Velsker oli keskeriharidusega meditsiini- või veterinaartöötaja. Velskriks võis saada vastavas koolis või vastavatel kursustel. Velsker võis olla ka arstiabiline või ravida arsti juhendamisel haigeid. Linda esimene töökoht oli sünnitusosakonna lastetoa õde. Seejärel sai ta Vaeküla Tehnikumi velskriks. Kui 1959. aastal Vaeküla tehnikum kinni pandi, tuli Linda Lasilasse velskriks. Ta on Lasilas töötanud juba 58 aastat. Lasilasse tööle tuli ta 20 aastase lubadusega olla siin vaid aasta. 31. detsembril 1960. aastal abiellus Linda Uno Kanguriga. Neil on kolm last: Aarne (1961), Mait (1963) ja Priit (1973). Linda hobiks on käsitöö, näiteks kudumine ja heegeldamine. Sellele lisandub ka aiapidamine ja mesilaste eest hoolitsemine. Nüüdseks on Linda juba mitmeid aastaid lesk ning pensioniigagi ammu käes. Linda töötab praegu Lasila Päevakeskuses. Teiste intervjuueeritavate arvates on Linda väga töökas, hooliv ja abivalmis. Veel öeldakse, et kõik abivajajad saavad kiiresti ja kvaliteetselt arstiabi. Öeldi, et kui Linda on olemas, et siis on ikka kindel ja turvaline tunne. Linda hoole all on olnud nii Lasila algkool kui ka lasteaed, tehes mõõtmisi, kaalumisi ja kaitseüste.

Linda oskab öelda, et vanasti oli inimeste tervislik olukord ja arstiabi võimalus halvem võrreldes tänapäevasega. Kuigi velskri nimetust enam ei kasutata, on kasutusele tulnud sõna pereõde, mis on praktiliselt see sama.

Uurimistöö viisin läbi intervjuueerimise meetodil. Intervjuueeritav vastas koostatud küsimustele. Intervjuud kuulata oli ülimalt põnev. Loodan, et uurimistöös kirjutatu on sama põnev, kui Linda enda jutustused.

SUMMARY

The topic of the research paper written by Ingrid Udeküll is *Home conditions of countryside children and medical education in the last century through the eyes of one nurse*.

The research paper is written about nurse Linda Kangur (maiden name Moorus) who lives in Lasila village.

Linda Kangur was born on the 20th April in 1939 in Liivaküla, Maidla Parish, East-Viru county. Her childhood coincided with the II World War. From German time she remembers friendly officer, who visited their home. From Russian time she unfortunately doesn't have many good memories. Linda Kangur studied in Aidu Elementary School and in Maidla 7- grade School. After graduation of the 7th form she had to choose a profession. At that time she was only 14 years old. She was interested in human and zoology. She studied medicine in Rakvere Republican Medicine Highschool. Linda's first job was maternity ward childroom sister. After that she became the medical attendant in Vaeküla Technical School. After Vaeküla Technical School was closed in 1959, Linda came to Lasila and started to work as a medical attendant.

When she came to Lasila she promised herself to stay here only for one year. Until today she has already been working in Lasila for 58 years. On the 31st December in 1960 she married to Uno Kangur. They have three children: Aarne (1961), Mait (1963) and Priit (1973). Linda's hobbies are handicraft, like knitting and sewing. She likes gardening and going to the theatre. For now Linda is a widow for many years. She is retired. Today Linda works in Lasila Daycare Center.

Other interviewees believe that Linda is a very hard-working, caring and helpful. They have said that all suffering people can quickly get the highest quality of medical care. The interviewees have also said, when Linda is there, they feel safe and secure. Under Linda's care have been students from Lasila Elementary School and kindergarten, she carries out measurements, weight measurements and the holsters.

In the past, people's health status and medical opportunities were worse compared to the present day. Although the name *medical assistants* is no longer used, we use the word *nurse*, which is practically the same.

The research was carried out through the interviewing process. The interviewee answered the prepared questions. It was extremely exciting to listen to the interviews. I hope that the written research paper is as exciting as Linda's own stories.

KASUTATUD ALLIKAD

- Aarne Kangur. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 24. aprill 2017.
- Alma Vent. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 29. märts 2017.
- Kõrran, T., Onoper, A., Pruuden, E., Roots, E., Ruul-Kasemaa, K., Saluvere, T., Sarv, H., Õunapuu, M. (koost). (2008). *Sammud käänulisel teel*. Tartu: Greif
- Leili Neeme. Autori intervjuu. Üleskirjutis. Lasila, 9. veebruar 2017.
- Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 3. november 2015.
- Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 12. november 2015.
- Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 17. november 2015.
- Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 19. november 2015.
- Linda Kangur. Autori intervjuu. Helisalvestis. Lasila, 1. märts 2017.
- LVMA.463.2.409.5. Moorus Linda Ruubeni tr.
- LVMA.463.1.1. ENSV Tervishoiuministri käskkirjad. 12. dets. 1945 – 01. aug. 1957, 1.
- LVMA.463.1.39. Vab. Rakvere Med. Keskkool. Raamatukogu põhinimestik. 12. august 1953 – 19. august 1957.
- LVMA.463.1.4.126. Vabar. Rakvere Med. Keskkooli Direktori KÄSKKIRJAD. 13. aug. 1954.a – 24. aug. 1957.
- LVMA.769.2. Lasila sovhoos. 3. sept. 1969.
- Maarja Paberit. Autori intervjuu. Üleskirjutis. Lasila, 26. veebruar 2017.
- Mait Kangur. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 23. aprill 2017.
- Priit Kangur. Üleskirjutis. Ingrid Udeküll. (e-kiri). 23. aprill 2017.
- Velsker.(2015). <https://et.wikipedia.org/wiki/Velsker>. (1.märts 2017).

FOTO Mina Rahvusarhiivi Rakvere osakonnas töötamas. Erakogu K. Udeküll.

FOTO Linda Moorus 1954.aastal. LVMA.463.2.409.5. Moorus Linda Ruubeni tr.

FOTO Linda ja Uno pulmad. Erakogu P. Kangur.

FOTO Linda Kangur pensionärina. Erakogu L. Kangur.

FOTO Linda oma aias. Erakogu L. Kangur.

FOTO Linda mesilastega toimetamas. Erakogu L. Kangur.

FOTO Linda Kangur oma poja Priiduga 2002.aastal. Erakogu L. Kangur.

FOTO Linda Kangur pojatütre Annikaga. Erakogu P. Kangur.

LISAD

LISA 1 Mina Rahvusarhiivi Rakvere osakonnas töötamas

LISA 2. Linda Moorus 1954. aastal.

LISA 3. Linda ja Uno pulmad.

LISA 4. Linda Kangur pensionärina.

LISA 5. Linda oma aias. Linda mesilastega toimetamas.

LISA 6. Linda Kangur oma poja Priiduga 2002. aastal.

LISA 7. Linda Kangur pojatütre Annikaga.

LISA 8. Küsimused Maarja, Priit, Mait ja Aarne Kangurile, Alma Vendile

Küsimused lapselapsele

1. Milline on Linda vanaemana, velskrina?
2. Tarkuseterad, mida Linda on õpetanud või asjad, milles tahaksite olla tema moodi.
3. Juhtum(id), kus Linda meditsiinialane tarkus on Teile kasuks tulnud.
4. Kas on mõni vahva mälestus, mida lugejatele jagada.....

Küsimused poegadele

1. Milline ema on Linda Teile silme läbi?
2. Mida on Lasila küla saanud sellest, et neil on töötanud velskrina Linda?
3. Milliseid (lisa)kohustusi tuli Teil või vendadel täita seoses sellega, et ema oli velsker?
4. Mälestuskillud olukordadest, kus olete vajanud ema Linda kui velskri abi.

Küsimused Alma Vendile

1. Kuidas iseloomustaksite meie küla Linda Kangurit inimesena, velskrina?
2. Juhtum(id), kus Linda meditsiinialane tarkus on Teile kasuks tulnud.
3. Kas on mõni vahva mälestus, mida lugejatega jagada?
4. Mida on Lasila küla saanud sellest, et neil on töötanud nii palju aastaid velskrina Linda?
5. Kaua olete Lasilas elanud, millised olid esimesed kokkupuuted Lindaga?

LISA 9. Salvestatud intervjuud